

A diákok véleménye a bűnözéstől való félelemről és a bűnmegelőzésről

Magyar és amerikai egyetemi hallgatók attitűdjei

BARABÁS Andrea Tünde¹

A tanulmány célja, hogy bemutasson egy magyar és amerikai egyetemen lefolytatott, rendészeti és kriminológia alapszakos hallgatók bűnözéstől való félelemmel, bűnmegelőzéssel és bűnözéskontrollal kapcsolatos attitűdjeit vizsgáló kutatást. A kutatás Magyarországon a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Karán, valamint az amerikai egyesült államokbeli California Lutheran University hallgatói körében zajlott 2018-ban, és a kérdéseket arra a feltételezésre alapozva vizsgálta, hogy a képzések jellegéből adódóan mindkét egyetemi kar hallgatói az átlag állampolgárhoz képest naprakész és alapos ismeretekkel rendelkeznek a bűnözés egyes kérdéseit illetően, ami befolyásolhatja a félelemmel kapcsolatos percepcióikat. Elemeztük azt is, vajon mutatkoznak-e különbségek a két egyetem hallgatóinak véleményeiben, mivel a tények és okok pontos ismerete segítheti a félelemből eredő téves döntések meghozatalát és rossz gyakorlatok működtetését a bűnözéskontroll területén. A tanulmány a kutatás napjainkban is aktuális eredményeiről számol be, amelyek irányul szolgálnak a rendészeti képzés és a választott módszerek fejlesztési koncepciójához, és megteremtik az alapokat egy reprezentatív kutatás lefolytatásához.

Kulcsszavak: bűnözéstől való félelem, nemi eltérések, bűnmegelőzés, bűnözéskontroll, intézményi bizalom

Bevezetés

A 21. század bűnözésképeének érdekes jellemzője, hogy miközben úgy tűnik, a bűnözés világszerte mindinkább csökkenő tendenciát mutat, az állampolgárok bűnözéstől való félelme folyamatosan növekszik, országhoz való tartozástól függetlenül. Ezt európai és egyesült államokbeli kutatások is igazolják.² Az emberek félelme a bűnözéstől sokszor nem hozható összefüggésbe egy adott ország tényleges bűnügyi helyzetével, vagy akár az érintettek *objektív biztonsági helyzetével* (amely a nyilván-

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Kriminológiai Tanszék; igazgató, Országos Kriminológiai Intézet, e-mail: barabas.andrea.tunde@uni-nke.hu

² Lásd pl. CASTEL 2003; COVINGTON-TAYLOR 1991; GARLAND 2004; WACQUANT 2009.

tartott bűnügyi adatok alapján a sértetté válás lehetőségét mutatja adott helyszínen és időszakban). Az objektív körülmények a személyiségen átszűrődve alakítják ki az egyén biztonságérzetét, amely azután meghatározza az egyén véleményét a bűnözésről, a büntetőpolitikáról, és a lakosság feljelentési magatartásának alakulásában, valamint a biztonság érdekében tett intézkedéseiben manifesztálódik.³

A szubjektív biztonságérzetet, vagyis az egyének érzetét arról, milyen mértékű a bűnözés, illetve más problémáktól való fenyegetettsége, több tényező befolyásolhatja. Ennek okairól számos elmélet született, és egyes célcsoportok tekintetében (például nők, idősök) külön is vizsgálták. Ugyanakkor kevés nemzetközi kutatás készült a fiatalok, elsősorban a különböző (nemzetközi és nemzeti) egyetemeken kriminológiát tanuló hallgatók körében a bűnözéssel, a bűnözéstől való félelemmel és a bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdjeikről.

A negatív érzelmek kialakulásával foglalkozó elméletek közötti különbségek abból adódnak, hogy a vizsgálódások során a válaszadók mely tényezőkre helyezik a hangsúlyt: a korábbi viktimizációs tapasztalatokra, a lakóközösség rendezettségére, a médiában megjelenő bűnözési képre, a személyes kockázatértékelésre, vagy a társadalom általános rendjére, a fennálló egyéb társadalmi problémákra.

Mindezek miatt a társadalomtudományok feladatává vált annak vizsgálata, hogy milyen társadalmi, gazdasági és pszichológiai tényezők járulnak hozzá a biztonságérzet hiányához, amely a modern kor emberét jellemzi. Az elmúlt évtizedek társadalmi átalakulásaival a veszélyeztetett társadalmi csoportok (például idősök, etnikai kisebbségek) azonosítása is egyre inkább intézményi szükségszerűséggé vált a biztonságérzet növelése érdekében.

Az 1970-es évekig a kutatóknak és a hatóságoknak is az volt a meggyőződésük, hogy a bűnügyi statisztikák feldolgozása és elemzése segíthet leginkább megragadni a bűnözéstől való félelmet. Az elképzelés szerint egy adott terület lakosságának félelmi szintje az ott előforduló bűncselekmények gyakoriságától, súlyosságától, kiterjedtségétől függ. A kutatások alapján azonban kiderült, hogy a bűnözés objektív mértéke nem feltétlenül függ össze a lakosság szubjektív biztonságérzetével.⁴ A 80-as években a viktimizációs elméletek a magas szintű félelem okát a korábbi áldozattá válásban azonosították.⁵ A bizonytalanságérzet nem azonos a félelemmel, habár az egyik tényezője.⁶ A későbbi elméletekben az áldozattá válással összefüggő bizonytalanság három aspektusa különíthető el, és a kutatások többsége más-más szempontot hangsúlyoz ezek közül: az *affektív komponenst* (a bűnözéshez kapcsolódó félelemérzet mint negatív mentális állapot); a *kognitív komponenst* (az áldozattá válás kockázatának kognitív kiértékelése); valamint a *viselkedési komponenst* (a vi-

³ KORINEK 2010: 391–394.

⁴ KEREZSI 2005.

⁵ KÓ 2005; KEREZSI 2005; MAFFEI–MARKOPOULOU 2013.

⁶ Erről részletesen lásd BARABÁS et al. 2018.

selkedés megváltoztatása a személyes biztonság megőrzése érdekében, például egy veszélyes utca elkerülése éjszaka).⁷

Az elmúlt évtizedek kutatásai több demográfiai tényezőt azonosítottak, amelyek összefüggnek a bűnözéstől való félelem mértékével. Ezek közül a nem és az életkor hatása a legerősebb. A legtöbb kutatásban a nők a férfiakhoz képest magasabb félelmi szintről számolnak be.⁸ Egyes elméletalkotók szerint emögött a nők szexuális erőszaktól való magasabb félelme (*shadow of sexual assault hypothesis*)⁹ áll motivációs háttérként. A nem szexuális természetű bűncselekmények esetében is nagyobb félelemről számolnak be a nők, ha személyesen találkoznak az elkövetővel. Emellett a nemi szerepekkel kapcsolatos okok is fontos tényezők. A szocializációs folyamat során a nőket arra tanítják, hogy legyenek kedvesek, udvariasak, engedelmesek, fizikailag gyengék és sebezhetőek. A patriarchális rendszer felerősíti ezt a passzivitást: arra ösztönzi őket, hogy fizikailag és szociálisan is sebezhetőek legyenek, ami egyben növeli a bűnözéstől való félelmüket.¹⁰ Általánosan ismert összefüggés a viktimizációs paradoxon, miszerint a nők és az idősek félnek a leginkább a bűnözéstől, annak ellenére, hogy e demográfiai csoportoknak van a legkevesebb esélyük arra, hogy áldozattá váljanak.¹¹ A nemek meghatározó szerepét jelen kutatásunkban is kiemelten vizsgáltuk a fiatalok körében.

A nem és az életkor fő befolyása mellett más demográfiai változók is szoros összefüggésben állnak a bizonytalanságérzettel és a bűnözéstől való nagyfokú félelemmel, úgymint a foglalkoztatottság hiánya és az alacsony jövedelem;¹² az elégtelen egészségi állapot;¹³ továbbá a médiafogyasztási szokások.¹⁴ Paul Soomeren és munkatársai – a bizonytalanságérzet komplex jellegét hangsúlyozva, a személyes tényezők és a szociokulturális kontextus mellett – a bizonytalanságérzet szituációs kontextusát tekintik a harmadik fő faktornak.¹⁵

A vizsgált területek

Kutatásunkban a magyarországi Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE) BA-szakos első- és harmadéves, valamint az amerikai California Lutheran University (CLU) Kriminológia BA-szakos hallgatói körében zajlott kérdőíves vizsgálat eredményeit tekintjük át, amelynek a témája az áldozattá válás, a bűnözéstől való félelem és különböző, a bűnmegelőzéssel kapcsolatos atti-

⁷ KANAN–PRUITT 2002; DITTMANN 2005; DORAN–BURGESS 2012; GRAY et al. 2011.

⁸ KÓ 2004; CONDON et al. 2005; MAFFEI–MARKOPOULOU 2013.

⁹ FERRARO 1996.

¹⁰ SCHAFER et al. 2006; WILLIAMS et al. 2018.

¹¹ FERRARO 1995.

¹² GRAY et al. 2011; VIENO et al. 2013.

¹³ LORENC et al. 2012; PEARSON–BRETTZKE 2014.

¹⁴ DE MAILLARD – ROCHÉ 2004; GARCÍA ESPAÑA et al. 2010; DITTMAN 2005.

¹⁵ SOOMEREN et al. 2008.

túdok vizsgálata volt. A magyarországi mintaválasztás szempontja a kriminológiai ismeretek elsajátítása idején történő kérdés volt, a tudás frissessége érdekében. Ez az NKE-n a négy évfolyamos képzésben az első év során, a hároméves képzésben pedig az utolsó évben történik, így ezeket az évfolyamokat választottuk ki a nap-pali tagozaton. Ilyen kitétel a kaliforniai mintában szükségtelen volt, tekintettel a képzés jellegére.

Kiindulópontunk az volt, hogy a képzésekben részt vevő fiatalokban másokhoz képest jóval árnyaltabb kép alakult ki a bűnözés helyzetéről, így feltehető, hogy bennük kevésbé erős a bűnözéstől, illetve az áldozattá válástól való félelem, mint egyébként a lakosság körében, de az általános félelmi kérdésekkel egyezően eltéréseket találhatunk a nemek között.¹⁶

Feltételeztük azt is, hogy – tekintettel a képzésük specialitásaira – hasonló tendenciákat találhatunk a kérdéseket illetően a hallgatók körében. Vélelmeztük, hogy a hallgatókat speciális ismereteik segítik a bűnmegelőzés helyes irányának felismerésében, valamint a büntetések hatékonyságának megítélésében. A jövő szakembereinek ugyanis valóságos képet kell szerezniük ezekről a jelenségekről, hogy megértsék és a helyükön tudják kezelni a bűnözésben megjelenő egyes társadalmi problémákat, diszkriminációmentesen és függetlenül járjanak el egyes társadalmi csoportok tagjaival feltételezett jogsértéseik esetén, továbbá a jövőben elkerülhetők legyenek az olyan rendőri túlkapások, mint például a *George Floyd-ügy*¹⁷ 2020-ban Minneapolisban, vagy Magyarországon a máig lezáratlan 2018-as *Makula István-ügy*.¹⁸

Mindennek érdekében 2018-ban, azonos időszakban, egy 28 kérdésből álló attitűdvizsgálatot végeztünk a két egyetemen. Kutatásunk olyan alapvető társadalmi jelenséget vizsgált, amelynek a tendenciái ilyen rövid időintervallum alatt nem változnak, így eredményeink aktuálisan is fontos és jól hasznosítható eredményeket tartalmaznak. A magyar és amerikai szakértők által kidolgozott kérdőív megválaszolása online formában történt, az anonimitás biztosítása mellett. Az eredmények részben igazolták feltevéseinket, részben azonban attól eltérő eredményeket is mutattak mind a félelemérzet alakulása, mind a megelőzés és a biztonság kérdéskörében.

A vizsgált minta

A kutatásban az NKE és a CLU összesen 191 hallgatója vett részt. 2018 márciusa és novembere között kérdőívet küldtünk ki a két intézmény összes beiratkozott bűnügyi/kriminológia szakos hallgatójának. A kérdőív eredetileg négy részt tartalmazott: 1. általános hallgatói demográfiai információk; 2. korábbi bűncselekményi

¹⁶ BRITTON 2011: 90.

¹⁷ MEYER 2020.

¹⁸ KOLONTÁR 2018.

viktimizáció; 3. a bűnözéssel kapcsolatos félelem vagy aggodalom; és 4. a bűn-megelőzéssel kapcsolatos kérdések. A korábbi kutatások¹⁹ alapján összeállított kér-désekre a hallgatók egy *öt fokozatú ordinális Likert-skálán* jelezték, mennyire értenek egyet a kérdésekkel. Az NKE hallgatói közül 128-an töltötték ki a kérdőívet, ami körülbelül 60%-os válaszadási arányt jelent. A CLU hallgatói esetében 63 használ-ható kérdőívet küldtek vissza, ami körülbelül 45%-os válaszadási arány, és megfe-lelő számúnak tekinthető az elemezhetőség szempontjából (az átlagos válaszadási arány a kutatásokban 52,7% 20,4-es szórással²⁰), azonban nem tekinthető repre-zentatívnak.

A diákok életkora 18–23 év között volt. Mindkét diákcsoport a bűnűldözés, a büntetés-végrehajtás, a biztonság vagy kapcsolódó területen folytatta tanulmá-nyait. A hallgatók karrierterveit vizsgálva az NKE-n tanulók többsége (86,7%) ké-szül rendészeti pályára, míg ez az arány az amerikai hallgatók esetében ennek a fele (43,5%). A CLU hallgatóinak 41,9%-a egyéb területen helyezkedne el, további 6,5%-a (4 fő) készül büntetés-végrehajtási intézménybe. Az eloszlás jelzi az amerikai minta heterogenitását a képzések tekintetében, szemben a magyar mintával, ahol a kér-dőív a Rendészettudományi Kar hallgatói körében lett felvéve.

A demográfiai információk között szerepelt a válaszadók neme és a saját egyetemi programjukkal (kurzusok és oktatók) való elégedettségi szintjük. A kitöltött kérdő-ívek visszaküldésekor nagyon kevés hallgató jelezte, hogy korábban bűncselekmény áldozatává vált. Ezen adatok csekély volta miatt az áldozattá válásra vonatkozó kér-déseket nem elemezzük a tanulmányban.

Az 1. táblázat mutatja a minta nemi és egyetemek szerinti megoszlását.

1. táblázat: A minta nemek és egyetemek szerinti megoszlása

Nem	Egyetem		Összesen
	NKE	CLU	
Férfi	80 (62,5%)	19 (30,2%)	99 (51,8%)
Nő	46 (35,9%)	44 (69,8%)	90 (47,1%)
Nem válaszolt	2 (1,6%)	0 (0,0%)	2 (1,0%)
Összesen	128 (100%)	63 (100%)	191 (100%)

Forrás: a szerző szerkesztése

¹⁹ BOATENG 2017; JAVORNIK 2017; REESE 2009; VAN KESTEREN – VAN DIJK 2013.

²⁰ BARUCH–HOLTOM 2008.

A vizsgálatban az NKE-ről 80 férfi és 46 nő vett részt, a CLU-ról pedig 19 férfi és 44 nő. Két válaszadó nem adta meg a nemét. Míg az amerikai kitöltők mindössze 30,2%-a volt tehát férfi, addig ez az arány a magyar egyetemisták esetében 62,5% volt. Mivel a korábbi kutatások alapján a nem szorosan összefügg a bűnözéstől való félelemmel, az egyetemi összehasonlítások mellett a férfiak és a nők félelmi szintjét és bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdjeit is összehasonlítottuk.

Kutatási módszerek

A bűnözéstől való félelmet egy öt itemből álló kérdésblokk segítségével mértük, amelyek az áldozattá válás affektív komponensére vonatkoznak – például a bűnözéshez kapcsolódó félelemérzethez: „Félek egyedül otthon lenni sötétedés után”, vagy „A lakókörnyezetemben vannak bizonyos területek, ahova félek bemenni, különösen sötétedés után”. A kérdések az elmúlt 12 hónapra vonatkoztak. Az öt félelemváltozóból hoztuk létre a „félelmi indexet”, az itemek összeadásával.

A bűnözéskontroll-attitűd kérdésblokk kérdései az egyes intézményekben (rendőrség, kormány) vetett bizalom szintjét, a bűnmegelőzési eszközökkel kapcsolatos attitűdöket (határzár, fegyverviselés, büntetési tételek), illetve a szociális háló (család, lakókörnyezet) bűnmegelőző szerepét mérték.

Az alacsony mintaelemszámból és a normális eloszlás sérüléséből fakadóan nem-parametrikus statisztikai eljárásokat (Mann–Whitney-próba, Spearman-korreláció, Kruskal–Wallis-teszt) alkalmaztunk az adatok elemzésekor.

Eredmények

A témában végzett korábbi kutatások eredményeivel egybehangzóan azt találtuk, hogy a nők a félelem magasabb szintjéről számoltak be a férfiakhoz képest. A 2. táblázat mutatja a férfiak és a nők félelmi skálákon elért rangátlagait, a Mann–Whitney-próba alapján.

A Mann–Whitney-próba alapján a legtöbb bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűd-kérdéssel a férfiak a nőkhöz képest szignifikánsan magasabb mértékben értettek egyet. Válaszaik alapján jobban bíznak a rendőrségben és a kormány terrorizmus elleni küzdelmében, fontosabbnak tartják a lakóközösség és a család bűnmegelőző szerepét, mint a kutatásban részt vett női hallgatók.

2. táblázat: Nemi különbségek a bűnözéstől való félelem változói és a bűnözéskontroll-változók esetében

Mann-Whitney-teszt	Rangátlagok		Mann-Whitney-féle U-statisztika
	Nők (N=89)	Férfiak (N=99)	
Félelmi index	117,71	72,46	2250,500**
1. Lakókörnyezetben sötétedés után egyedül sétálni	117,22	74,07	2383,000**
2. Bizonyos területek elkerülése, főleg sötétedés után	116,30	74,90	2465,500**
3. Otthon lenni egyedül sötétedés után	115,54	75,58	2532,500**
4. Bizonyos emberek, embercsoportok a lakókörnyezetben	110,79	78,76	2867,000**
5. Szívesebben lakna más környéken	105,44	84,67	3432,000*
Bűnözéskontroll-kérdések			
1. Bizalom a rendőrségben	85,01	99,94	3570,000*
2. Több szigorú törvény	81,61	102,06	3277,500*
3. Hosszú börtönbüntetés	86,10	98,99	3663,500+
4. Határzár hatékonysága	80,98	103,44	3223,500**
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	97,69	88,93	3854,000
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	72,70	109,50	2524,500**
7. Kormány a terrorizmus ellen	76,94	105,86	2885,000**
8. Fiatalkorúak hasonló büntetése	88,38	96,04	3857,000
9. Nyilvános megszegyenítés	89,16	95,37	3923,500
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	80,57	99,83	3201,500*
11. Család bűnmegelőző szerepe	77,30	105,55	2915,500**
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	85,26	98,71	3592,500

Megjegyzés: + p<0,1, * p<0,05, ** p<0,01

Forrás: a szerző szerkesztése

A határzárat hatékonyabb eszköznek gondolják az illegális bevándorlás megállítására, illetve a nőkhez képest nagyobb mértékben értenek egyet azzal az állítással, hogy a rehabilitációs programok nem hatékony eszközei a bűnismétlés megakadályozásának. Tendenciaszerű különbséget találtunk az erőszakos bűncselekmények esetén hosszú börtönbüntetés kérdés esetében, szintén a férfiak magasabb rangátlagával. Nem mutatkoztak nemi különbségek a civil kézifegyver birtoklásával és a fia-

talokra kiszabott büntetéssel, valamint a nyilvános megszegéenyítéssel és a vallásosság bűnmegelőző szerepével kapcsolatos kérdéseket illetően.

A bűnözéskontrollal, bűnmegelőzéssel kapcsolatos eredményeket szintén a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: Bízalom kérdésblokk – egyetemi összehasonlítás

	Mann-Whitney-rangátlag					
	Csak nők (N=89)		Csak férfiak (N=98)		Teljes minta	
	NKE	CLU	NKE	CLU	NKE	CLU
1. Bízalom a rendőrségben	46,21	40,39	48,94	54,45	96,18	89,28
2. Több szigorú törvény	52,18**	33,51	54,15**	30,16	107,66**	63,03
3. Hosszú börtönbüntetés	51,01**	34,86	50,78	46,71	102,01**	76,63
4. Határzár hatékonysága	54,70**	30,63	51,4	43,76	106,69**	66,47
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	47,45	38,96	56,25**	23,68	103,49**	73,42
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	55,33**	29,13	51,72	42,76	107,87**	62,58
7. Kormány a terrorizmus ellen	52,99**	31,76	51,18	45,05	104,31**	70,22
8. Fiatalkorúak hasonló büntetése	52,56**	32,25	50,76	46,79	102,53**	74,07
9. Nyilvános megszegéenyítés	53,11**	31,63	51,27	44,66	103,00**	73,06
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	47,31*	36,29	51,82+	39,84	100,43**	74,28
11. Család bűnmegelőző szerepe	45,83	39,81	47,81	59,21+	95,47	89,26
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	45,73	39,93	46,74	63,71*	92,61	95,41

Megjegyzés: * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Forrás: a szerző szerkesztése

A kérdések többségével szignifikánsan nagyobb mértékben értettek egyet a magyar egyetemisták az amerikai hallgatókhoz képest. Az NKE hallgatói szerint *több szigorú törvényre és kényszerítő eszközre* lenne szükség, erőszakos bűncselekmények esetén pedig *hosszabb börtönbüntetésre és hasonló büntetési tételekre fiatalok esetén is*. A *határzárát* nagyobb mértékben tartják a bűnmegelőzés hatékony eszközének, és inkább korlátoznák a *civilek fegyverviselését*. Szignifikánsan nagyobb mértékben értenek

egyét a CLU hallgatóihoz képest azzal az állítással, hogy a *rehabilitációs programok kevésbé hatékonyak a bűnismétlés megakadályozásában*, jobban érzik azt, hogy a *kormány mindent megtesz a terrorizmus ellen*. Szintén nagyobb mértékben értenek egyet a *lakóközösség bűnmegelőző szerepével*. A két egyetem hallgatói között nem volt szignifikáns különbség a rendőrségbe vetett bizalom, a család, valamint a vallásosság bűnmegelőző szerepét illetően.

Mivel a két egyetemen felvett minta nemi eloszlása között jelentős különbségek vannak (NKE, nők: 36,5%; CLU, nők: 68,8%) – és a nemek között szignifikáns eltéréseket találtunk szinte valamennyi bűnözéskontroll-változó esetében –, felmerül a kérdés, hogy a nemi eloszlások közötti eltérés felelős-e az egyetemek közötti különbségekért is. Ezért a nők és a férfiak mintáján külön összehasonlítást végeztünk a két egyetem hallgatói között (3. táblázat). A legtöbb kérdésnél hasonló tendenciát találtunk a nők esetében (az NKE hallgatóinak nagyobb rangátlaga), kivéve a *civil kézifegyver-birtoklást*. A férfiak mintáján viszont kizárólag a *több szigorú törvény és a civil kézifegyver-birtoklás* esetében mutatható ki szignifikáns összefüggés, továbbá tendenciaszerűen nagyobb mértékben értettek egyet a CLU férfi hallgatói a *család és a vallásosság bűnmegelőző szerepével*. Ennek alapján elmondható, hogy az egyetemek közötti véleménykülönbségekért részben a két minta nemi megoszlása felelős.

Kik félnek leginkább: a férfiak vagy a nők? Az amerikai vagy a magyar egyetemisták?

A kérdés megválaszolása érdekében a négy csoport félelmi indexen elért rangátlagait Kruskal–Wallis-próbával hasonlítottuk össze (4. táblázat).

4. táblázat: A félelmi index nemek és egyetemek szerinti rangátlagai

Kruskal–Wallis-teszt			
Félelmi index	Csoport	Elemsszám	Rangátlag
	1. CLU, nő	43	135,30
	2. NKE, nő	46	101,27
	3. CLU, férfi	19	90,55
	4. NKE, férfi	79	68,11
	Összesen	187	

Forrás: a szerző szerkesztése

Ahogy a táblázatból látszik, leginkább a CLU női hallgatói félnek, és legkevésbé az NKE férfi hallgatói. A rangátlagok eltérése szignifikáns a Kruskal–Wallis-próba alapján ($H: 44,932; p<0,01$). A páronkénti összehasonlítás (Bonferroni-utóteszt) alapján a csoportok közötti különbség is szignifikáns ($p<0,05$), kivéve a CLU férfi és az NKE női csoportok közötti eltérést.

A félelmet befolyásoló tényezők

A vizsgált változók és a félelmi index közötti együttjárást Spearman-korrelációval (a dichotóm változók esetén pontbiszeriális korrelációval) vizsgáltuk a női, a férfi, illetve a teljes mintán. Az eredményeket az 5. táblázat tartalmazza.

5. táblázat: Spearman-rangkorrelációk a félelmi indexre

Félelmi index – Spearman-rangkorrelációk	Nők (N=89)	Férfiak (N=98)	Teljes minta (N=187)
Nem ^a	-	-	-,425**
Egyetem ^a	,316**	NS. ²¹	,354**
Elégedettség az egyetemmel	-,229 [*]	NS.	-,227**
Mióta él a környéken?	-,209 [*]	-,395**	-,344**
Mióta él ezen a címen?	-,265 [*]	NS.	-,273**
Bűnmegelőzési attitűdök			
1. Bizalom a rendőrségben	NS.	NS.	-,200**
2. Több szigorú törvény	-,217 [*]	NS.	-,217**
3. Hosszú börtönbüntetés	NS.	NS.	NS.
4. Határzár hatékonysága	-,272 [*]	NS.	NS.
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	NS.	NS.	NS.
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	NS.	NS.	-,199**
7. Kormány a terrorizmus ellen	-,330**	NS.	-,182 [*]
8. Fiatakorúak hasonló büntetése	-,292**	NS.	-,161 [*]
9. Nyilvános megszegényítés	-,338**	NS.	NS.
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.
11. Család bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.

Megjegyzés: ^a pontbiszeriális korrelációk, ^{*}p<0,05, ^{**}p<0,01

Forrás: a szerző szerkesztése

A legerősebb (közepes erősségű) együttjárást a félelmi indexszel a teljes mintán a nem mutatta (r_{pb} : -0,425; p<0,01), jelezve a nők nagyobb félelmi szintjét. Az, hogy az illető melyik egyetemre jár, szintén közepes mértékű együttjárást mutat a félelmi indexszel; ahogy láttuk, az amerikai hallgatók nagyobb félelemről számoltak be. Elmondható, hogy minél inkább elégedett valaki az egyetemével, annál kevésbé fél (Rho: -0,227; p<0,01). Az egyetemmel való elégedettség közvetetten utalhat a pszichés jól-

²¹ NS. – nem szignifikáns.

létre, az általános étellel való elégedettségre, amellyel a bizonytalanság és a félelem alacsonyabb szintje jár együtt. Hasonlóan a korábbi kutatások eredményeihez,²² azt találtuk, hogy minél régebb óta él az illető a vizsgált környéken, illetve lakcímen, annál kevésbé fél a lakókörnyezetében (a környéken: $-0,344$; $p < 0,01$; ezen a címen: $-0,273$; $p < 0,01$). A bizalom- és bűnözéskontroll-attitűdökkel kapcsolatban elmondható, hogy *minél jobban fél valaki, annál kevésbé bízik a rendőrségben, illetve abban, hogy a kormány mindent megtesz a terrorizmus ellen*. Továbbá *minél jobban fél valaki, annál kevésbé tartja a rehabilitációs programokat hatékonynak, és annál több szigorú törvényt szeretne*. A női mintán hasonló együttjárásokat találtunk, azzal a különbséggel, hogy a rendőrségbe vetett bizalom és a rehabilitációs programok változóival nem mutatott szignifikáns együttjárást a félelmi index. A nők esetében elmondható még, hogy *minél jobban félnek, annál kevésbé gondolják, hogy a határzár, a fiatal erőszakos bűnelkövetők hasonló büntetése, illetve a nyilvános megszegényítés hatékony eszköz a bűnmegelőzésben*. A férfiak esetében sem az egyetem, sem a bűnözéskontroll-változók nem függenek össze szignifikánsan a félelem szintjével, kizárólag az adott környéken élés mutat együttjárást a félelmi indexszel ($Rho: -0,395$; $p < 0,01$).

Az azonos korcsoportozhoz tartozó fiatalok félelmi attitűdjeit vizsgálva, a magyar mintában szereplő válaszokat összehasonlítottuk a 2018-as, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács által támogatott nagymintás magyar áldozattá válási vizsgálat²³ eredményeivel. (Az amerikai mintán hasonló, megelőző kaliforniai kutatás hiányában ezt a feltételezést nem tudtuk vizsgálni.) A 2018-as kutatás 18–25 éves válaszadói közül az érettségizett és még tanuló, összesen 1761 fő képezte az almintát a vizsgált két kérdés tekintetében. Az összehasonlítás alapján helyesnek bizonyult az a feltételezésünk, amely szerint a jobb és naprakész ismeretekkel rendelkező hallgatók félelmi szintje alacsonyabb, mint az általános populációé. A „*Sötétedés után félek egyedül sétálni*” kérdésnél a teljes populációs átlag (18–25 éves érettségizettek, még tanulók) 2,16 volt, a magyar hallgatói mintánkban pedig 1,80, vagyis szignifikáns különbség mutatkozott az egymintás t-próba alapján. A „*Félek egyedül otthon lenni sötétedés után*” kérdésre a teljes populációs átlag 2,48 volt, a magyar hallgatói mintánkban pedig 1,10, így ez is szignifikáns különbség. Az NKE-s hallgatók tehát szignifikánsan alacsonyabb mértékben félnek egyedül sétálni és otthon lenni sötétedés után a 18 és 25 év közötti, még tanuló teljes népességhez képest.

Összegzés

Kutatásunk bemutatott részében, amely a két egyetem hallgatóinak bűnözéssel, félelemmel, a hatóságok iránti bizalom kérdéseivel és azok egyes összefüggéseivel foglalkozott, találtunk magyarázatra szoruló eltéréseket. Eredményeink szerint

²² KANAN–PRUITT 2002.

²³ Erről lásd az 1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozatot a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.

a vizsgálatunkban részt vevő amerikai hallgatók a magyar egyetemistákhoz képest magasabb félelmi szintről számoltak be, amit részben a kaliforniai mintában szereplő női válaszadók többsége magyarázhat. Habár a vizsgálat nem reprezentatív, az eredmények azt mutatják, hogy a speciális ismeretekkel rendelkező egyetemisták körében is hasonlóan jellemzőbb a nők magasabb félelmi szintje, akárcsak általában a lakosság körében. Ugyanis mindkét egyetemen mindkét mintában hasonlóan nagyobb a női hallgatók félelemérzete a férfiakhoz képest. Emellett fontos tényező lehet még a félelem alakulásában az az objektív tény, hogy az Egyesült Államokban – és kimondottan a vizsgált Ventura megyében is – jóval magasabb a bűncselekmények száma, mint Magyarországon. Egy, az 1990-es években végzett longitudinális kutatás alapján a bűnözés Kalifornia állam legnagyobb társadalmi problémája.²⁴ Noha a legtöbb megyében a bűnözés mértéke folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedben, 2017-ben 100 ezer lakosra 453,3 erőszakos bűncselekmény (gyilkosság, nemi erőszak, rablás, testi sértés)²⁵ jutott Kaliforniában, amivel előkelő helyen szerepel az államok között.

Szintén szignifikáns különbségeket találtunk a bűnözéskontrollal kapcsolatos attitűdök esetében is, így a határzár, a rehabilitációs programok hatékonysága, a hosszabb börtönbüntetések kiszabása, a civil kézfegyver birtoklása, illetve a család és a lakóközösség bűnmegelőző szerepe tekintetében, ami elválaszthatatlan a félelem és a bizalom kérdésétől.

A magyar mintán végzett, általános népességgel történő összehasonlítás igazolta azt a feltételezést is, hogy a bűnözést érintő kérdésekről több információval rendelkező egyetemi hallgatók félelmi szintje alacsonyabb, mint az ugyanezen korosztályhoz tartozó, felsőoktatásban részt vevő, ilyen ismeretekkel nem rendelkező fiataloké. Noha az utóbbi kutatás 2018-ban zajlott, a kapott eredmények időszerűsége ma sem kérdőjelezhető meg, hiszen az elmúlt időszakot nem kísérték olyan jelentős társadalmi változások, amelyek ilyen rövid távon befolyást gyakorolhattak volna a vizsgált területre.

A tanulmány mintája két egyetem kriminológiai oktatásban részesülő hallgatóiból állt. Habár ez a populáció önmagában fontos, korlátozza az eredmények általánosíthatóságát. Ezért a szerzett tapasztalatok ismeretében érdemes lenne egy reprezentatív – lehetőség szerint szélesebb körű, nemzetközi kitekintést is nyújtó – felmérést indítani az itt megállapítottak cáfolására vagy igazolására, hiszen ilyen jellegű kutatás mind ez idáig nem történt.

Végezetül, kutatásunk rámutatott egy fontos összefüggésre, amely mindenképpen figyelmet érdemel egyetemi szinten is: mégpedig hogy *a válaszolónak az egyetemmel való nagyobb elégedettsége a félelem kisebb szintjével jár együtt*. Ez a megállapítás alapvetően nem a válaszoló egyetemista létének sajátosságaival függ össze, hanem az elégedettséggel mint a pszichés jóllét mutatójával, és rámutat annak fon-

²⁴ LANE-MEEKER 2000.

²⁵ FBI Crime Data Explorer [é. n.].

tosságára, hogy egy adott társadalmi-szociális közegben milyen fontos szerepe van az egyén jólétének és jóllétének. Azaz jelen esetben a hallgatókkal kapcsolatban felhívja a figyelmet az egyetem mint befogadó és értékközvetítő közeg, illetőleg az oktatók és a közösség szerepének fontosságára is.

Felhasznált irodalom

- BARABÁS, A. Tünde – KOPLÁNYI, Gergely – SZIGETI, Ákos (2018): Insecurity issues in Budapest, Hungary. In BARABÁS, A. Tünde (szerk.): *The Dimensions of Insecurity in Urban Areas. Research on the Roots of Unsafety and Fear of Crime in European Cities*. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 119–143.
- BARUCH, Yehuda – HOLTOM, Brooks C. (2008): Survey Response Rate Levels and Trends in Organizational Research. *Human Relations*, 61(8), 1139–1160. Online: <https://doi.org/10.1177/0018726708094863>
- BOATENG, Francis D. (2017): Fear of Crime in the Sanctuary: Comparing American and Ghanaian University Students' Fearfulness. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(3), 827–848. Online: <https://doi.org/10.1177/0306624X17707953>
- BRITTON, Dana (2011): *The Gender of Crime*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- CASTEL, Robert (2003): *L'insécurité sociale: qu'est-ce qu'être protégé?* Paris: Seuil.
- CONDON, Stéphanie – LIEBER, Marylène – MAILLOCHON, Florence (2005): Insécurité dans les espaces publics: Comprendre les peurs féminines. *Revue française de sociologie*, 46(2), 265–294. Online: <https://doi.org/10.3917/rfs.462.0265>
- COVINGTON, Jeanette – TAYLOR, Ralph B. (1991): Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models. *The Sociological Quarterly*, 32(2), 231–249. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1991.tb00355.x>
- DE MAILLARD, Jacques – ROCHÉ, Sebastian (2004): Crime and Justice in France. Time Trends, Policies and Political Debate. *European Journal of Criminology*, 1(1), 111–151. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370804038709>
- DITTMANN, Jörg (2005): Les causes de la peur: La mesure des sentiments d'insécurité et de la peur du crime en Allemagne et en France. *Déviance et Société*, 29(3), 109–121. Online: <https://doi.org/10.3917/ds.293.0299>
- DORAN, Bruce J. – BURGESS, Melissa B. (2012): *Putting Fear of Crime on the Map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems*. New York: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-5647-7>
- FBI Crime Data Explorer [é. n.]. Online: <https://cde.ucr.cjis.gov/LATEST/webapp/#/pages/home>
- FERRARO, Kenneth F. (1996): Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault? *Social Forces*, 75(2), 667–690. Online: <https://doi.org/10.2307/2580418>
- FERRARO, Kenneth F. (1995): *Fear of Crime. Interpreting Victimization Risk*. Albany, NY: State University of New York Press.
- GARCÍA ESPAÑA, Elisa et al. (2010): Evolución de la delincuencia en España: Análisis longitudinal con encuestas de victimización. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 8(1), 1–27. Online: <https://doi.org/10.46381/reic.v8i0.52>
- GARLAND, David (2004): *La cultura del controllo. Crimine e ordine sociale nel mondo contemporaneo*. Roma: Il Saggiatore.
- GRAY, Emily – JACKSON, Jonathan – FARRALL, Stephen (2011): Feelings and Functions in the Fear of Crime: Applying a New Approach to Victimization Insecurity. *British Journal of Criminology*, 51(1), 75–94. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azq066>

- JAVORNIK, Anthony (2017): Criminal Justice Majors: Are They Tougher on Crime? *Honors College Theses*, 159, 1–50.
- KANAN, James W. – PRUITT, Matthew V. (2003): Modeling Fear of Crime and Perceived Victimization Risk: The (In)Significance of Neighborhood Integration. *Sociological Inquiry*, 72(4), 527–548. Online: <https://doi.org/10.1111/1475-682X.00033>
- KEREZSI Klára (2005): A bűnmegelőzés és a biztonságérzet területi összetevői. *Kriminológiai Tanulmányok*, (42), 11–40.
- KÓ József (2004): A bűnözéstől való félelem. In IRK Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemények I.* Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 57–84.
- KÓ József (2005): Félelem keletről nyugatra. A bűnözéstől való félelem területi sajátosságai Magyarországon. *Kriminológiai Tanulmányok*, (42), 41–67.
- KOLONTÁR Krisztián (2018): Megszereztük a szakvéleményeket: ez okozta a rendőri intézkedés során megsérült békési férfi halálát. 24.hu, 2018. október 31. Online: <https://24.hu/belfold/2018/10/31/megszereztuk-a-szakvelemeneket-ez-okozta-a-rendori-intezkedes-so-ran-megserult-bekesi-ferfi-halalat/>
- KORINEK László (2010): *Kriminológia I–II.* Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- LANE, Jodi – MEEKER, James W. (2000): Subcultural Diversity and the Fear of Crime and Gangs. *Crime & Delinquency*, 46(4), 497–521. Online: <https://doi.org/10.1177/001128700046004005>
- LORENC, Theo et al. (2012): Crime, Fear of Crime, Environment, and Mental Health and Well-Being: Mapping Review of Theories and Causal Pathways. *Health & Place*, 18(4), 757–765. Online: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.04.001>
- MAFFEI, Stefano – MARKOPOULOU, Lenga szerk. (2013): *FIDUCIA. New European Crimes and Trust Based Policies.* FP7 Research Project Report, Volume 1.
- MEYER, Eric D. (2020): *The Derek Chauvin-George Floyd Case: A Case of Race or Class?* Online: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28106.80326>
- PEARSON, Amber L. – BREETZKE, Gregory (2014): The Association Between Fear of Crime, and Mental and Physical Wellbeing in New Zealand. *Social Indicators Research*, 119(1), 281–294. Online: <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0489-2>
- REESE, Bobbi (2009): Determinants of the Fear of Crime: The Combined Effects of Country-Level Crime Intensity and Individual-Level Victimization Experience. *International Journal of Sociology*, 39(1), 62–75. Online: <https://doi.org/10.2753/IJS0020-7659390104>
- SCHAFER, Joseph A. – HUEBNER, Beth M. – BYNUM, Timothy S. (2006): Fear of Crime and Criminal Victimization: Gender-Based Contrasts. *Journal of Criminal Justice*, 34(3), 285–301. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2006.03.003>
- SOOMEREN, Paul et al. (2008): *Reducing the Fear Factor. Guidance for Addressing Fear of Crime and Insecurity Within Urban Development.* UK: Design Against Crime Solution Centre, University of Salford. Online: <https://doi.org/10.1080/10282580.2019.1576127>
- VAN KESTEREN, John N. – VAN DIJK, Jan J. – MAYHEW, Pat (2013): The International Crime Victims Surveys: A retrospective. *International Review of Victimology*, 20(1), 49–69. Online: <https://doi.org/10.1177/0269758013511742>
- VIENO, Alessio – ROCCATO, Michele – RUSSO, Silvia (2013): Is Fear of Crime Mainly Social and Economic Insecurity in Disguise? A Multilevel Multinational Analysis. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23(6), 519–535. Online: <https://doi.org/10.1002/casp.2150>
- WACQUANT, Loïc (2009): *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity.* Durham: Duke University Press. Online: <https://doi.org/10.1215/9780822392255>
- WILLIAMS, Nathalie E. – GHIMIRE, Dirgha – SNEDKER, Karen A. (2018): Fear of Violence During Armed Conflict: Social Roles and Responsibilities as Determinants of Fear. *Social Science Research*, 71, 145–159. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.01.004>

Jogi forrás

1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2023-1291-30-22.0>

ABSTRACT

Students' Perceptions on the Fear of Crime and Crime Prevention: A Comparison of University Students from Hungary and the United States

Tünde BARABÁS

The aim of this study is to present the attitudes of law enforcement and criminology university students towards fear of crime, crime prevention and control in a study conducted in Hungarian and American universities in 2018. The research was conducted among students at the Faculty of Law Enforcement at the Ludovika University of Public Service in Hungary and at California Lutheran University in the USA and was based on the assumption that, due to the nature of their courses, students at both universities have a greater knowledge of certain issues of crime than the average citizen, which may influence their perception of fear. We looked also at whether, where and why there are differences in the opinions of students at the two universities as accurate knowledge of facts and reasons on criminality can help to avoid wrong decisions based on fear, and the operation of bad practices in the field of crime control. The paper reports on these research results, which are still relevant today, and which serve to improve training and the methods chosen, and provide the basis for conducting representative research.

Keywords: fear of crime, gender differences, crime prevention, crime control, institutional trust